

Špela Gale

Vrednotenje uspešnosti jezikovnih politik in jezikovnih pobud za rabo valižanskega jezika v Walesu

Urejanje področja manjšinske zaščite se je v Evropi pogosto razvijalo v negotovem zgodovinskem okviru. Močna evropska regionalna gibanja so s poudarjanjem vrednosti regionalnih, jezikovnih in družbenih posebnosti evropskih perifernih skupnosti zaznamovala sredino 60. let prejšnjega stoletja. Wales predstavlja danes uradno dvojezično regijo, za katero sta značilni enojezična večinska in dvojezična manjšinska skupnost in ki predstavlja pester laboratorij inovativnih jezikovnih praks in strateško premišljenih jezikovnih pobud, zasnovanih na celovitih družbenih mrežah (sistemu mreženja). Na osnovi analize primarnih in sekundarnih podatkovnih virov ter dodatnega terenskega raziskovanja smo poskušali povzeti vrednotenje uspešnosti jezikovnih politik in izbranih jezikovnih pobud ter med njimi poiskati primere, ki so bili z vidika sprememb razširjenosti rabe jezika inovativni in učinkoviti.

Ključne besede: jezikovna zakonodaja, jezikovna politika, jezikovne prakse, promocija manjšinskega jezika, družbena raba jezika, valižanski jezik.

Evaluation of Performance of Language Policies and Language Initiatives for the Use of Welsh Language in Wales

Editing of the minority protection area in Europe often evolved in an uncertain historical context. Strong regional movements, which emphasized the value of regional, linguistic and social particularities of the European peripheral communities, marked the middle of the 60s of the last century. Wales represents the officially bilingual region, which is characterized by a monolingual majority and bilingual minority. The Welsh language represents a rich laboratory of innovative best practices and strategically premeditated language initiatives in the areas of planning of the use of Welsh language, and the strategically thoughtful language initiatives, designed on comprehensive social networks (networking). Based on an analysis of primary and secondary data sources as well as with an additional field work, we have tried to summarize the evaluation of the performance that shapes language policies and selected language initiatives, and find among them examples that were innovative and efficient in terms of the language use prevalence changes.

Keywords: language legislation, language policy, language practices, promotion of minority language, social use of language, Welsh language.

Correspondence address: Špela Gale, Statistični urad Republike Slovenije/Statistical Office of the Republic of Slovenia, Litostrojska cesta 54, 1000 Ljubljana, Slovenija, e-mail: spela.gale@gov.si

1. Uvod

Zgodovinske ali avtohtone manjšinske skupnosti po Kosicevi idr. (2013) predstavljajo skupnosti, ki se od večinskega prebivalstva neke države razlikujejo po svojem jeziku in kulturi, število njihovih pripadnikov pa je nižje od števila pripadnikov večinskega prebivalstva – mednje avtorji uvrščajo narodne ali nacionalne manjšinske skupnosti¹, narode brez države² in etnične manjšinske skupnosti³. Člani manjšinske skupnosti so ponavadi dvojezični, kar pomeni, da že od otroštva obvladajo svoj jezik in tudi uradni jezik države, v kateri živijo. Ker je jezik običajno ena izmed glavnih značilnosti, po katerih se manjšinske skupnosti razlikujejo od večinske, se poleg oznake zgodovinske večkrat uporablja tudi naziv jezikovne manjšinske skupnosti; poseben primer jezikovnih manjšinskih skupnosti so jezikovne manjšinske skupnosti regionalnih jezikov⁴.

Obdobje urejanja področja manjšinske zaščite v evropskem prostoru, pri čemer so imeli ključno vlogo Združeni narodi, Svet Evrope, Organizacija za varnost in sodelovanje ter Evropska skupnost, se je po navedbah Kováčičeve (2010) pogosto razvijalo v negotovem zgodovinskem okviru. Najprej ga je zaznamovala dekolonizacija, od sredine 60. let prejšnjega stoletja dalje pa so se oblikovala močna regionalna gibanja, ki so poudarjala vrednost regionalnih, jezikovnih in družbenih posebnosti evropskih perifernih skupnosti. V obdobju klasičnega razvoja evropskih nacionalnih držav v 19. in 20. stoletju so bile manjšinske skupnosti predmet teritorialne delitve evropskih držav; stremele so k homogenosti lastne države. Ob koncu 20. stoletja je urejanje manjšinske zaščite dodatno zaznamoval razpad nekaterih večnacionalnih držav, začel se je tudi proces tranzicije.

Klopčič (2006, 324–325) poudarja, da je sistem mednarodnopravnega varstva človekovih pravic na univerzalni in regionalni ravni po drugi svetovni vojni postopoma spreminjal vlogo države, ki je do tedaj edina presojala raven uresničevanja človekovih pravic; oblikovali so se mehanizmi, ki so postopoma začeli priznavati kolektivno razsežnost manjšinskih pravic. Žagar (2002) ugotavlja, da je na deklarativni ravni manjšinam sicer posvečena precejšnja pozornost, dodeljevanje in uresničevanje posebnih pravic pripadnikom narodnih manjšin pa sta ostala notranja zadeva držav in predmet bilateralnih meddržavnih odnosov. Zupančič (2005) dodaja, da je večina zakonodajnih vsebin v evropskih dokumentih posplošenih, prav tako na evropski ravni še ni podana opredelitev narodne ali etnične manjšine. Vloga jezikovnih in drugih manjšinskih skupnosti se ob močni vpetosti v evropski družbeni in prostorski kontekst vse bolj spreminja. Odprt evropski prostor je obmejnim območjem po eni strani prinesel veliko priložnosti, predvsem projektno sodelovanje, saj so periferna območja v vsej Evropski uniji deležna raznih pobud in subvencij, po drugi strani pa predstavlja tem območjem še vedno velik izziv konkuriranje močnim osrednjim krajem.

Poleg konvencij in deklaracij, ki na evropski ravni določajo etična in splošna politična načela za zaščito jezikovnih manjšin (Kosic idr. 2013), sta zaščita jezikovne različnosti kot kulturne dediščine in spoštovanje neodtujljive pravice do uporabe regionalnega jezika v javnem in zasebnem življenju ali jeziku narodne manjšine urejena v Resolucijah Evropskega parlamenta o jezikovnih in kulturnih manjšinah v Evropski skupnosti (1981 in nadaljnje). Evropska lista o regionalnih in manjšinskih jezikih (1992) ter Okvirna konvencija za varstvo narodnih manjšin (1995), ki ju je odobril Svet Evrope, sta postali prva pravno obvezujoča mednarodna dokumenta o varstvu manjšin.

Proces evropske integracije je poenostavil in povečal obseg čezmejne komunikacije in medregionalnega sodelovanja, manjšine so postale povezovalni element, spodbujevalke in nosilke dejavnosti, njihove institucije pa most med regijami in državami (Zupančič 2005). Jezikovna izbira v večjezičnih okoljih postaja posebej aktualna zaradi vse intenzivnejših migracijskih in globalizacijskih tokov. Williams (2005) ugotavlja, da so globalizacijski procesi, ki so se zaradi spremenjenih oblik vladanja pojavili v 80. letih prejšnjega stoletja, vplivali na povečano politično vlogo regij. V mnogih evropskih državah centralna vlada suverenosti več ne izvaja na absoluten način, upravljanje ni več hierarhično od zgoraj navzdol (top-down) in tehnokratsko, temveč temelji na višji stopnji izenačenosti in decentralizacije ter vključuje različne družbeno-socialne skupine. Poudarek na lokalizaciji, subsidiarnosti in decentralizirani vladi je vplival na decentralizacijo odločanja od centralne vlade k lokalnim nivojem civilne družbe in predstavniški vladi. Nekatere evropske manjšinske jezikovne skupnosti so se na evropske integracijske in globalizacijske procese odzvale z oblikovanjem informacijskih mrež, reformami izobraževalnih sistemov in oblikovanjem zavezništev z odločujočimi vladnimi telesi. Veljavna jezikovna politika, ki jo razumemo kot institucionalizirane postopke, s katerimi družba vpliva na usmerjanje jezikovne zavesti svojih pripadnikov, predstavlja pa splošne jezikovne cilje, opredeljene s strani socialnih institucij, lahko predstavlja odločilni dejavnik stopnje političnega in gospodarskega razvoja.

Ena izmed posledic evropskih in integracijskih procesov je sprememba paradigme evropske jezikovne politike (Williams 2007). Konvencionalne evropske jezikovne politike so v glavnem temeljile na teritorialnem principu načrtovanja za kontaktna jezikovna območja, medtem ko se v procesih globalizacije oblikujejo nove oblike medregionalnih stikov. Z omejitvijo teritorialnega principa na ključna družbena področja rabe jezika (npr. uprava in izobraževanje), ustvarjanjem neodvisnih jezikovnih mrež in ukrepi jezikovnega načrtovanja se je potencialnim konfliktom lažje izogniti.

Uradni status valižanskega jezika⁵, ki predstavlja enega izmed regionalnih manjšinskih jezikov Združenega kraljestva, se je oblikoval v specifičnem družbeno-socialnem okolju, v katerem izraz narodna manjšina⁶ nima posebnega pravnega pomena. Pojmovanje se razlikuje od klasičnega pojmovanja manjšine

v drugih evropskih državah, zato za urejanje statusa družbenih skupin država nima ustreznega mehanizma (Kovačič 2010). Kot samostojni jezik se je oblikoval v 6. stoletju, od 11. stoletja dalje pa ga povezujejo z razširjeno rabo na današnjem ozemlju Walesa⁷. Tradicionalni jezikovni domeni sta predstavljala cerkev in ruralno okolje. V sredini 20. stoletja je zaradi upada števila govorcev in migracijskih procesov enojezična valižansko govoreča skupnost razpadla (Williams 2000). Do konca 19. stoletja je valižanski jezik še predstavljal jezik večinskega prebivalstva, medtem ko je za večino 20. stoletja značilen stalen trend krčenja (upadanja številčnosti) jezikovne skupnosti; število govorcev valižanskega jezika se je po podatkih popisa prvič ponovno povečalo leta 1981 v kategoriji otrok. Do prelomnih sprememb v zgodovini rabe valižanskega jezika je prišlo v 70. letih 20. stoletja z oblikovanjem jezikovnega gibanja za valižanski jezik, ustanovitvijo televizijskega programa SC4⁸ (leta 1982) in sprejemom Zakona o reformi izobraževanja (1988). Wales danes predstavlja uradno dvojezično regijo, za katero sta značilni enojezična večinska in dvojezična manjšinska skupnost.

Wales v evropskem in svetovnem merilu na področju družbene rabe jezika predstavlja pester laboratorij inovativnih in celostnih dobrih praks, pri čemer jezikovne pobude odlikujejo strateška premišljenost, predanost in celovito načrtovanje socialnih in družbenih mrež (mreženje) (Williams 2005). Namen prispevka je zato orisati družbenopolitični razvoj in oblikovanje jezikovne zakonodaje v Walesu ter na osnovi analize popisnih podatkov prikazati časovne spremembe nekaterih jezikovnih praks rabe valižanskega jezika. V prispevku prikazujemo nekatere zanimive jezikovne pobude za revitalizacijo valižanskega jezika ter na osnovi primarnih in predvsem sekundarnih virov poskušamo povzeti vrednotenje njihove uspešnosti in uspešnosti valižanskih jezikovnih politik.

V prvem delu prispevka prikazujemo zgodovinski razvoj jezikovne zakonodaje v Walesu, ki je s sprejetjem ključnih dokumentov in njihovih glavnih določil postopoma uveljavila priznanje jezikovnih pravic za rabo valižanskega jezika ter postavila temelje za njegovo rabo v različnih domenah. V nadaljevanju z analizo popisnih podatkov za obdobje 1971–2011, pri čemer je poseben poudarek na podatkih zadnjih dveh popisov prebivalstva (2001 in 2011), in z analizo statističnih podatkov s področja izobraževanja poskušamo prikazati spremembe številčnosti in geografske razporeditve valižanske jezikovne skupnosti ter dinamike rabe valižanskega jezika v družinskem in šolskem okolju, ki so bile med drugim posledica postopnega oblikovanja jezikovne zakonodaje.

V drugem delu prispevka preverjamo, ali je veljavna jezikovna zakonodaja v Walesu spodbudila mobilizacijo različnih socialnih in družbenih skupin oziroma oblikovala dobre prakse, ki so imele dejanski učinek na številčnost govorcev valižanskega jezika, in poskušamo poiskati primere inovativnih in učinkovitih jezikovnih pobud za rabo valižanskega jezika, ki bi se morda lahko uporabile pri jezikovnem načrtovanju drugih manjšinskih jezikov. V zaključku povzemamo

glavne prednosti in slabosti jezikovnih politik in izbranih valižanskih jezikovnih pobud ter prednostna področja prihodnjega jezikovnega načrtovanja.

107

2. Metodologija

V okviru priprave prispevka smo analizirali domačo in tujo znanstveno literaturo s področij evropske jezikovne zakonodaje, jezikovne politike ter jezikovnih pravic in jezikovnega načrtovanja rabe valižanskega jezika. Analizirani so bili primarni in sekundarni podatkovni viri, ki se nanašajo na izbrano tematiko, pregledani pa so bili tudi popisni podatki zadnjih nekaj popisov prebivalstva (1971–2011). Izčrpno dodatno gradivo smo pridobili s terenskim delom in več študijskimi obiski Walesa.

3. Družbenopolitični razvoj Walesa in oblikovanje jezikovne politike

Družbenopolitične razmere in politični razvoj Walesa so vplivali na dinamiko jezikovnih praks valižanskega jezika. Kot urejeno v Zakonu o uniji (1536 in 1542), je po Williamsu (2000) valižanski jezik izgubil vlogo prevladujočega družbenega jezika, saj je ta vseboval določila o prepovedi njegove rabe. Šele s sprejemom Zakona o rabi valižanskega jezika v sodstvu (1942), prav tako po Williamsu (2000), so bila določila, ki so rabo valižanskega jezika prepovedovala, ukinjena. Po Williamsu (2000) je jezik dodatno priznanje pridobil z uvedbo Zakona o valižanskem jeziku (1967), ki je sicer vseboval nejasno opredelitev enake obravnave angleškega in valižanskega jezika v Walesu – ta se je nanašala na rabo valižanskega jezika v sodnem pravu in pravnih postopkih, ne pa tudi na širok spekter rabe v javni upravi in formalnih jezikovnih pravic.

Britanska vlada je s procesom decentralizacije⁹ načrtovanju revitalizacijskih jezikovnih politik dala večjo politično težo, z asimetrično vladno organizirano-stjo in pojavom novih oblik regionalnega in lokalnega upravljanja pa so pridobile večji pomen. Z ustanovitvijo valižanske vlade se je začelo obdobje jezikovnega načrtovanja in oblikovanja vizije dvojezičnega Walesa, pristojnosti in odgovornost za načrtovanje jezikovnih politik so se iz centralne britanske vlade prenesle na civilno družbo in izvoljene predstavnike regionalne dvojezične vlade Walesa. Wales je uradno dvojezičnost prepoznal kot družbenopolitično realnost ter jo z oblikovanjem jezikovnih politik in poglobljeno dvojezičnostjo javnih institucij zakonodajno in institucionalno uredil.

Po Williamsu (2007) so bile centralne britanske vlade pri oblikovanju jezikovne zakonodaje¹⁰ večkrat neodločne ter so sprejemale nezadostna in nejasna zakonodajna določila. V procesih evropske integracije ter večjega pomena evropskih regij in večjezičnosti se je njihov odnos do oblikovanja jezikovne

zakonodaje nekoliko spremenil. V Walesu se na nekaterih političnih področjih, na primer na področju jezikovne politike, vse bolj uveljavlja posvetovalna demokracija¹¹. Jezikovna zakonodaja je v Walesu postopoma urejala področja družbene rabe valižanskega jezika. Z ureditvijo v Zakonu o valižanskem jeziku (1993) je bila uzakonjena enakovredna obravnava angleškega in valižanskega jezika, ustanovljen je bil tudi Odbor za valižanski jezik¹², ki je dobil vlogo osrednjega jezikovnega telesa pri načrtovanju rabe valižanskega jezika v različnih družbenih domenah. Eden izmed njegovih prednostnih ciljev je bil načrtovanje rabe valižanskega jezika, ki je bilo utemeljeno na sistemu jezikovnih načrtov javnih organizacij. Z reformo izobraževanja je bilo urejeno tudi področje rabe jezika v sistemu izobraževanja – valižanski jezik je kot samostojni obvezni predmet postal redni del nacionalnega kurikula (Zakon o reformi izobraževanja 1998). Z Zakonom o valižanskem jeziku (1993) so bila opredeljena tudi prednostna jezikovna vprašanja¹³ različnih področij jezikovne politike. Kot je urejeno v Jezikovni strategiji za valižanske jezikovne ukrepe (2011), je bil po prenehanju delovanja Odbora za valižanski jezik v letu 2012 ustanovljen Urad jezikovnega komisarja¹⁴. Načini regulativnih vidikov uradne jezikovne politike so se spremenili, aktualne družbene jezikovne pobude na lokalni in regionalni ravni, ki so se oblikovale kot rezultat postopnega razvoja jezikovne zakonodaje, pa predstavljajo zgodovinsko zavezo vlade k oblikovanju in utrditvi dvojezičnega Walesa (Williams 2007).

4. Analiza popisnih statističnih podatkov

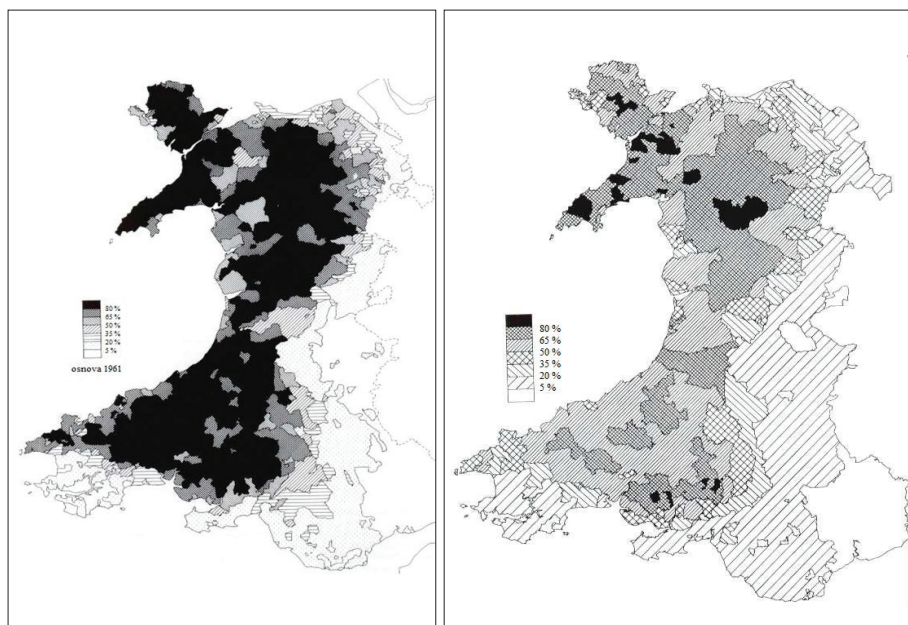
Jones (2012) navaja, da je bil prvi statistični popis v Walesu izveden leta 1801, pri čemer do popisa leta 1891 popisi niso vsebovali vprašanj o jezikovni rabi. Od leta 1891 je bilo v popis vključeno vsaj eno vprašanje o jeziku. Vprašanje se je do leta 1971 nanašalo na zmožnost govora v valižanskem ali angleškem jeziku. Do leta 1971 je popis vključeval vprašanje o zmožnosti branja in pisanja v valižanskem jeziku za tiste, ki so se opredelili za govorce jezika. Zadnji popis, ki je vseboval splošno vprašanje o zmožnosti govora v valižanskem jeziku, je bil izveden leta 1981. Leta 2001 se je oblika vprašanja spremenila v bolj nedvoumno v zvezi z jezikovnimi zmožnostmi in spretnostmi, hkrati pa je bilo prvič zastavljeno vprašanje, ali vprašani razumejo valižanski jezik. Popis iz leta 2011 je prvič vseboval tudi vprašanje o nacionalni identiteti prebivalstva.

Leta 1901 je v Walesu 50 odstotkov oziroma 929.800 prebivalcev govorilo valižansko. Število govorcev se je do leta 1971 znižalo za 29 odstotnih točk; leta 1971 je bilo 21 odstotkov oziroma 542.400 govorcev valižanskega jezika. V letu 1981 sta se število in delež govorcev še znižala, saj je valižansko govorilo 19 odstotkov oziroma 508.200 prebivalcev Walesa. Leta 1991 je bilo govorcev 18,5 odstotka oziroma 500.000 prebivalcev Walesa. Za obdobje 1971–1991 je bil pozitiven obrat značilen za število govorcev v mlajših starostnih skupinah. V

starostni skupini 3–4 leta je leta 1971 valižansko govorilo 11 odstotkov otrok, leta 1991 pa 16 odstotkov. V enakem obdobju je bilo zaznati tudi povečanje deleža govorcev v vseh starostnih skupinah do 25 let (IWA 2016).

Podatki popisa iz leta 2001 so pokazali, da se je število govorcev po dolgem trendu upadanja ponovno povečalo, saj je v tem letu valižanski jezik govorilo 21 odstotkov oziroma 582.400 prebivalcev Walesa. Število govorcev se je do leta 2011 ponovno nekoliko zmanjšalo (562.200 govorcev), prav tako tudi delež znotraj celotne populacije Walesa (19 odstotkov) (IWA 2016).

Slika 1, 2: Delež govorcev valižanskega jezika, Wales, 1961 in 1991

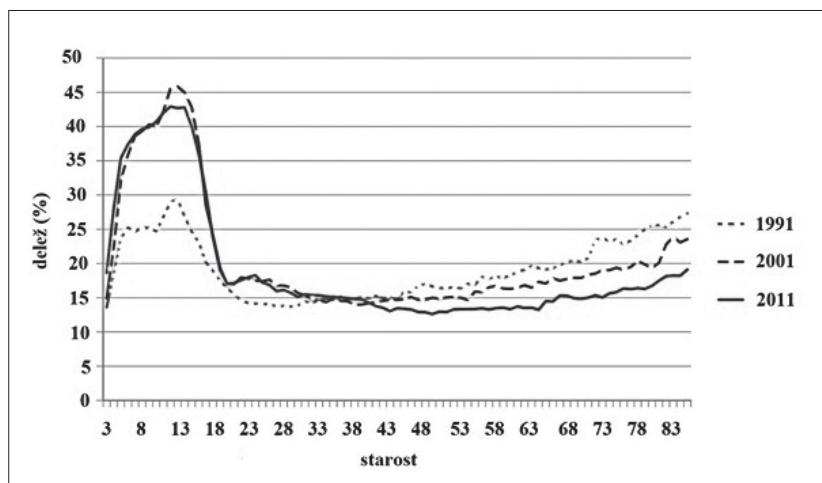

Vir: prirejeno po Aitchinson in Carter (1994).

Po Jonesu (2012) se je med letoma 1991 in 2011 precej spremenila geografska razporeditev valižanske jezikovne skupnosti. Znatno se je povečal delež govorcev na jugovzhodu Walesa, kar je bila posledica reforme izobraževanja (1988), v štirih osrednjih okrajih s tradicionalno najvišjim deležem govorcev (Anglesey, Gwynedd, Ceredigion in Carmarthenshire) pa se je delež govorcev v tem obdobju znižal. Jones (2012) prav tako ugotavlja, da se je postopno začel zniževati tudi delež gospodinjstev, v katerih so bili vsi člani govorcev valižanskega jezika, in ocenjuje, da je to z vidika vitalnosti jezikovne skupnosti in možnosti za njeno revitalizacijo velikega pomena – člani teh gospodinjstev namreč valižanski jezik najpogosteje uporabljajo tudi izven družinskega okolja. V letu 2011 je bilo v Walesu 1.209.000 gospodinjstev. Jones (2012, 6) ocenjuje, da je bilo od tega 11 odstotkov (ali 135.000 gospodinjstev) takih, v katerih so bili vsi

člani zmožni govoriti valižansko. 28 odstotkov so predstavljala gospodinjstva, v katerih je bil govorec valižanskega jezika vsaj en član gospodinjstva. Kar 34 odstotkov vseh govorcev jezika (193.000) je živel v gospodinjstvih, v katerih drugi člani valižanskega jezika niso govorili; od tega jih je tretjina žvela v enočlanskem gospodinjstvu (Jones 2012, 54). V letu 2011 se je nadaljeval trend krčenja jezikovne skupnosti v tradicionalnih govornih okoljih. Za valižansko jezikovno skupnost sta značilni vse večja razpršenost in posledično izolacija govorcev (posebej tistih, ki se selijo v urbana lokalna okolja¹⁵), ki so vse pogosteje izpostavljeni le pasivni rabi jezika prek uporabe spleta in drugih sredstev obveščanja.

Slika 3: Primerjava deležev govorcev valižanskega jezika, Wales

Vir: prirejeno po Jones (2013).

Po Jonesu (2012) se je z reformo izobraževanja (1988) in oblikovanjem gibanja za valižanski jezik prek pobude Mudiad Meithrin začelo povečevati število oblikovanih predšolskih in šolskih skupin s poukom v valižanskem jeziku, pa tudi število vpisanih otrok v te skupine. V Walesu se je od 70. let prejšnjega stoletja do danes oblikovalo in deluje okrog 500 predšolskih in 500 šolskih skupin, ki jih v glavnem vodijo prostovoljci. V letu 1992 je predšolske skupine obiskovalo 10.246 otrok, v šolskem letu 2008/2009 pa že 12.031 otrok; od tega se jih je 87 odstotkov vpisalo naprej v osnovno šolo s poukom v valižanskem jeziku. Primerjava popisnih podatkov iz let 2001 in 2011 kaže, da je delež otrok v starosti 3–4 leta, ki so govorili valižansko, leta 2011 znašal 23,6 odstotka, medtem ko je leta 2001 znašal 18,8 odstotka. To dokazuje vitalno vlogo dvojezičnih predšolskih in šolskih skupin s poukom v valižanskem jeziku (Welsh. The Welsh Language in Education in the UK 2014).

Povečalo se je tudi število šol s prevladujočim valižanskim jezikom poučevanja. V šolskem letu 1993/1994 je delež teh šol znašal 27 odstotkov, v šolskem letu 2008/2009 pa 31 odstotkov. Jones (2012) poudarja, da je povečanje števila tovrstnih šol pomenilo pomembno ustvarjanje novih vstopnih mest za usvajanje jezika učencev. Pozitiven učinek obveznega učenja valižanskega jezika po vpeljani reformi je pomenilo tudi povečanje deleža učencev, ki (so) se jezika učijo (učili) kot drugega jezika, in deleža razredov s poukom v valižanskem jeziku. Od šolskega leta 1991/1992 (ko je 16 odstotkov učencev obiskovalo razrede s poukom v valižanskem jeziku) do šolskega leta 2010/2011 se je delež razredov s poukom v valižanskem jeziku povečal (21 odstotkov vseh razredov). Delež razredov s poukom v valižanskem jeziku se je povečal v celotnem Walesu. Povečevanje deleža učencev, tako Jones (2012), ki se valižanski jezik učijo kot drugi jezik, se je začelo v šolskem letu 1987/1988, ko je bilo z ureditvijo v Zakonu o reformi izobraževanja (1988) uvedeno obvezno učenje valižanskega jezika kot drugega jezika.

Po Jonesu (2012) je v šolskem letu 2009/2010 7.090 učencev obiskovalo uvajalno valižansko šolsko skupino; število vpisanih otrok je bilo podobno strokovni oceni števila otrok, ki zapustijo igralne predšolske skupine. Najmlajši otroci (stari 3–5 let) so vključeni v vrtčevske skupine ali sprejemni razred, kjer ostanejo 1–2 leti, preden začnejo obiskovati 1. razred osnovne šole.

Po pričakovanjih naj bi bilo v višjih razredih osnovne šole že zaznati višji delež otrok, ki so tekoči govorci valižanskega jezika, vendar podatki tega niso pokazali. Jones (2012) tudi povzema, da je bilo v šolskem letu 2011/2012 med otroki, starimi 5 let ali več, ki so doma govorili valižansko in so opravili 6 razredov osnovne šole, le 8 odstotkov tekočih govorcev manjšinskega jezika in 5 odstotkov govorcev valižanskega jezika med otroki, ki doma jezika niso uporabljali. Popisni podatki iz leta 2001 so pokazali, da je 39 odstotkov vseh otrok v starosti 6–11 let govorilo valižansko; delež je do leta 2011 padel na 38 odstotkov.

Število govorcev v starosti 7 let, ki so bili ocenjeni v valižanskem jeziku, se je v obdobju 2003–2013 povečalo iz 6.538 učencev (19 odstotkov) v letu 2003 na 7.468 učencev (nekaj več kot 22 odstotkov) v letu 2013. Število učencev v starosti 11 let, ki so bili ocenjeni v valižanskem jeziku, se je v enakem obdobju zmanjšalo iz 6.961 na 6.193 v letu 2013, vendar se je njihov delež povečal iz 18 odstotkov na 20 odstotkov. Število učencev v starosti 16 let, ki so bili ocenjeni v valižanskem jeziku, pa se je v tem obdobju povečalo iz 4.899 učencev (13 odstotkov) na 5.638 učencev (16 odstotkov) (Welsh. The Welsh Language in Education in the UK 2014).

Dejstvo, da je valižanska jezikovna skupnost postala dvojezična, spreminja naravo in kontekst jezikovne produkcije in reprodukcije. Valižansko jezikovno skupnost danes označujejo številčna majhnost, krčenje tradicionalnih govornih okolij, selitve v urbana okolja in nastanek vse bolj razpršenih in (večkrat) izoliranih urbanih, virtualnih jezikovnih skupnosti. Jezikovna skupnost se sooča z

nizkimi stopnjami medgeneracijskega prenosa jezika, vse večjo razdrobljenostjo in omejenimi možnostmi izobraževanja v manjšinskem jeziku. Do sredine 20. stoletja so relativna marginalnost in sorazmerno stabilne stopnje jezikovne reprodukcije v družinskem okolju še ohranjale stabilnost jezikovne skupnosti, gospodarski in infrastrukturni razvoj ter urbanizacija in modernizacija skupaj z novimi migracijskimi tokovi pa so vplivali na demografsko transformacijo regionalnega območja Walesa. Zaradi nezmožnosti družin in družbe pri zagotavljanju zadostne stopnje reprodukcije za preživetje jezika je področje izobraževanja postalo prednostno področje revitalizacijskih pobud. Po Hodgesovi (2011, 57) Wales predstavlja regijo z decentraliziranimi pristojnostmi, v kateri se je od ustanovitve dvojezične valižanske vlade leta 1999 postopno povečal občutek valižanske identitete. Oblikovanje valižanske dimenzije nacionalnega kurikula, ki je sledila reformi šolstva leta 1989, prav tako ponuja vpogled v povečano zavedanje o valižanski identiteti in spoštovanju valižanskega jezika. Zakon o valižanskem jeziku (1993) je uzakonil enakovredno obravnavo angleškega in valižanskega jezika v javnem sektorju, aktualna ureditev v Jezikovni strategiji za valižanske jezikovne ukrepe (2011) pa naj bi z ustanovitvijo funkcije jezikovnega komisarja zagotovila njeno večjo zakonodajno pristojnost, kar bo morda lahko v bodoče dodatno vplivalo na javno mnenje.

5. Izbrani primeri inovativnih jezikovnih pobud za revitalizacijo valižanskega jezika

Za manjšinske jezikovne skupnosti je jezikovna zakonodaja, ki predvideva ustrezne jezikovne politične ukrepe, potrebna zaradi večinskega okolja, ki je večkrat odklonilno do obstoja in širše rabe manjšinskega jezika. Prispeva k uradnemu priznanju jezika in predstavlja okvir med pravom, birokratskim aparatom in javnostjo. Williams (2005) ugotavlja, da veljavna jezikovna zakonodaja postavlja standardne norme in jezikovna določila za manjšinske jezikovne storitve ter ustvarja normativne spremembe družbenega okolja, ki lahko posledično spodbujajo mobilizacijo različnih socialnih in družbenih skupin; vpliva namreč na izboljšanje vrednosti manjšinskega jezika in pogloblja jezikovne zahteve znotraj posameznih jezikovnih domen. Te z oblikovanjem aktualnih jezikovnih pobud, ki odgovarjajo na potrebe jezikovne skupnosti, povečujejo možnosti za razširjeno rabo, vidnost in prestiž jezika. Williams (2005) še dodaja, da Wales v evropskem in svetovnem merilu na področju družbene rabe jezika predstavlja pester laboratorij inovativnih in celostnih dobrih praks, pri čemer jezikovne pobude odlikujejo strateška premišljenost, predanost ter celovito načrtovanje socialnih in družbenih mrež (mreženje).

Celovitsistem zgodnjega stika s staršim novorojencev in nadaljnje jezikovnega razvoja otrok v skupinah v okviru družbene pobude TwF (Rast) ter sistem predšolskih skupin do začetka osnovnega šolanja v okviru družbenih pobud

Mudiad Meithrin (2016) predstavlja primera dobre prakse. Koordinacija teh skupin z jezikovnimi tečaji, namenjenimi staršem, učinkovito odgovarja na razvojne potrebe valižanske jezikovne skupnosti. Po Edwardsovi in Pritchard Newcombovi (2005) inovativna pobuda TwF predstavlja učinkovit sistem svetovanja staršem v predporodnem in zgodnjem poporodnem obdobju. Namen te, v svetovnem merilu pionirske pobude je spodbujanje staršev k rabi preprostih fraz v valižanskem jeziku pri vsakodnevni komunikaciji z otrokom ter promocija dvojezičnosti v družinskem okolju in sistemu javnega zdravstva. Pobuda vključuje terenske strokovnjake, ki sodelujejo z valižansko govorečim medicinskim osebjem, patronažnimi delavci, babicami in zaposlenimi v porodnih klinikah, s ciljem promovirati prednosti rabe valižanskega jezika v družinskem okolju in izobraževanje v tem jeziku. Namen prizadevanj je spodbuda staršem, da uporabljajo valižanski jezik (v družinah, kjer sta oba starša govorca valižanskega jezika) in da oblikujejo jezikovne prakse z uporabo angleškega in valižanskega jezika pri komuniciranju z otrokom v najzgodnejšem obdobju (v družinah, kjer je govorec eden izmed staršev). Za starše, ki niso govorci valižanskega jezika in ki jim primanjkuje samozavesti pri jezikovni pomoči svojim otrokom, v okviru pobude TwF terenski strokovnjaki pripravljajo in izvajajo delavnice za mlade starše in male otroke. TwF je oblikovala uporabno spletno stran z novicami, različnimi jezikovnimi viri za starše, nasveti in drugimi informacijami. Po Edwardsovi in Pritchard Newcombovi (2005) uporabno vrednost predstavlja kakovostno zasnovano izobraževanje terenskih strokovnjakov, ki pridobijo znanja za učinkovito soočanje z raznolikimi jezikovnimi situacijami; v valižansko govorečih družinskih okoljih je njihova prednostna vloga krepitev starševske odločitve za vsakodnevno rabo valižanskega jezika pri komunikaciji z otroki, v večinioma angleškem družinskem okolju pa predvsem podpora otrokom pri zgodnjem usvajanju jezika. Dodano vrednost predstavlja tudi zasnova socialno vključujočega koncepta, ki povezuje širok nabor javnih organizacij. Pobuda je bila strateško usmerjena na področje javnega zdravstva z intenzivnim sodelovanjem z mladimi starši. V naslednji razvojni fazi bodo v okviru pobude opredeljene ciljne skupine družin s specifičnimi demografskimi, jezikovnimi in osebnimi značilnostmi, ki potrebujejo intenzivnejšo podporo, v načrtovanje pa bodo vključeni tudi stari starši.

Mudiad Meithrin je prostovoljna družbena organizacija, ki je specializirana za ponudbo dejavnosti v valižanskem jeziku za otroke v zgodnjih otroških letih. Terenski sodelavci (predvideni so trije terenski delavci v posameznem okraju) delujejo na lokalni ravni. V lokalnih skupnostih, kjer primanjkuje organiziranih skupin za starše in otroke do 2. leta starosti, sodelujejo pri organiziranju teh skupin. Terenski sodelavci skupine spremljajo prvi 2 leti delovanja, nato pa delovanje prevzame lokalna skupnost. Terenski sodelavci skupinam nudijo vse potrebne informacije in podporo, spremljajo pa tudi oblikovanje podpornih igralnih skupin (igralnic) – Cylchhoedd Meithrin, ki jih je po Jonesu (2012) do

danes v Walesu nastalo okrog 500, namenjene pa so otrokom, starim 2–4 leta. Pozitiven učinek delovanja skupin je oblikovanje številnih družbenih lokalnih starševskih omrežij. Mudiad Meithrin prek svetovalnic in spodbud staršem za domačo rabo valižanskega jezika omogoča podporo 60–65 odstotkom staršem, ki niso govorci manjšinskega jezika, hkrati pa pripravlja svetovalne sheme za družine z otroki s posebnimi potrebami.

Za celovitejše načrtovanje sprememb jezikovnih vzorcev pri izbiri jezika in za starševsko podporo sta bila znotraj valižanske jezikovne skupnosti oblikovana sistema družinskih jezikovnih tečajev in tečajev za starše z dojenčki. Jezikovni tečaji Valižanski jezik od zibelke predstavljajo sistem podpore staršem z dojenčki. Vključujejo učenje preprostega besedišča in pesmi, ki se uporabljajo pri komunikaciji z dojenčki pri vsakodnevnih dejavnostih (pri hranjenju, kopanju itd.). Sistem 2-letnih družinskih tečajev Valižanski jezik za družino, ki ponuja podporo staršem in varuhom otrok, je namenjen usposobljenju družin za rabo jezika v vsakodnevni domači komunikaciji, v katerih starša nista govorca valižanskega jezika. Cilj tečajev je tudi spodbujanje zanimanja otrok za branje vse od najzgodnejših let in spodbujanje staršev h kasnejšemu vpisu otrok v šole s poukom v valižanskem jeziku. Kot dopolnitev te ponudbe so organizirane jezikovne učne delavnice za starše Učni dnevi valižanskega jezika za družino, ob katerih je organizirana igra otrok v valižanskem jeziku (Williams 2007).

Po Williamsu (2007) je Athrawon Bro inovativna mreža področnih terenskih učiteljev, ki zagotavlja podporo priseljenkim družinam. Predstavlja specialistično ekipo učiteljev, ki prihajajo iz štirih tradicionalnih govornih okrajev, in pripravlja gradivo v podporo učiteljem pri zagotavljanju odličnosti izobraževanja v valižanskem jeziku ob srečevanju z najrazličnejšimi okoliščinami vse intenzivnejših selitvenih tokov. Vloga specialistične ekipe je v promociji in izmenjavi primerov dobrih praks visokokakovostnega poučevanja in učenja v valižanskem jeziku z namenom spodbujati oblikovanje lokalnih mrež šol.

6. Vrednotenje jezikovnih pobud in perspektive za prihodnje načrtovanje jezikovnih politik v Walesu

Williams (2007) poudarja, da je Wales pridobil mednarodni sloves zaradi inovacij in pionirskega razvoja jezikovne revitalizacije in kulturne vitalnosti v 60. in 70. letih prejšnjega stoletja. Valižanske jezikovne pobude so bile med drugim uspešne zaradi vztrajnega spodbujanja posvetovalne demokracije, celostnega jezikovnega načrtovanja vseh deležnikov jezikovne rabe in mreženja na različnih nivojih. Prednosti načrtovanja družbene rabe valižanskega jezika so njegova strateška premišljenost, zavestno načrtovanje in dokaj celovit razvoj nekaterih segmentov jezikovne podpore (npr. starševska podpora, podpora zgodnjemu stiku z manjšinskim jezikom). Prednostne pobude za normalizacijo rabe jezika so se nanašale na načrtovanje rabe manjšinskega jezika v družinskem

okolju ter med otroki in mladimi, pa tudi na celovito načrtovanje šolstva v valižanskem jeziku, da bi zagotovile ustrezní nivo določil in standardov javnih jezikovnih storitev. Omejitve za še učinkovitejše revitalizacijske jezikovne politike predstavljajo strukturne nedorečenosti veljavne jezikovne zakonodaje, nezadostna razpoložljivost jezikovnih storitev in nezadostno spremljanje (monitoring) uresničevanja jezikovnih ciljev. Zagotavljanje polno delujočih in uspešnih jezikovnih politik bo v prihodnje možno prek sistema družbenega inženiringa, ki za svoje delovanje potrebuje finančne injekcije, usposobljenost kadra in (še prej) politično podporo. Kljub družbenopolitičnemu prehodu k bolj horizontalnim oblikam vladanja in poudarjenemu pomenu posvetovalne demokracije v Walesu obstaja nevarnost, da jezikovni načrti v praksi zaradi (še vedno) prevladujočega vodenja politike od zgoraj navzdol in pomanjkanja lokalnih zavez ne bi bili uspešni.

Po predhodnih raziskovalnih ugotovitvah Williamsa (2000) ključen izziv dvojezičnega okolja in jezikovnih izbir Walesa predstavlja optimizacija pogojev za spontano rabo jezika v vseh vidikih družbenega življenja. Nekateri valižanskim jezikovnim pobudam očitajo tudi zapostavljenost načrtovanja jezikovne reprodukcije v vse bolj jezikovno razdrobljenih tradicionalnih govornih okoljih, zato bo v prihodnjem obdobju za nadaljnjo revitalizacijo valižanskega jezika in uspešno doseganje strateških ciljev jezikovnih politik potrebno spodbujanje jezikovne reprodukcije v večinskih valižansko govorečih družinah. Ob tem velja poudariti veliko vlogo dvojezičnega šolstva in produkcije jezika prek izobraževalnega sistema, ki lahko močno vpliva na mlajše generacije govorcev, hkrati pa se postavlja vprašanje jezikovne lojalnosti mlajše generacije, če bo živela v okolju, kjer se valižanski jezik večinoma uporablja kot drugi jezik in ni prva logična jezikovna izbira. Fragmentacija in upad domen rabe jezika sta odraz mnogih valižanskih jezikovnih skupnosti na lokalni ravni. Vprašanje, ki se ob tem postavlja, je, ali se valižanski jezik lahko ohrani brez avtohtonega teritorialnega osrčja kot osnove jezikovnih virov. Za prebivalce Walesa velik izziv predstavlja prilagoditev večinskega prebivalstva spreminjajoči se sestavi prebivalstva. Mestna območja Walesa (Cardiff, Swansea in Newport) se soočajo z dvojnimi izzivom absorpcije novih govorcev angleškega jezika in šolskim sistemom izobraževanja v valižanskem jeziku, ki išče načine za ohranitev vpeljanega dvojezičnega izobraževalnega sistema ob novih tokovih priseljencev z vsega sveta. Kljub naporom za revitalizacijo valižanske jezikovne skupnosti v okviru izobraževanja, uvedbi obveznega predmeta valižanskega jezika in povečevanju števila šol s poukom v valižanskem jeziku glavni jezik rabe pri otrocih večinoma ostaja angleški. V območjih z nizkim deležem govorcev valižanskega jezika in brez staršev govorcev imajo otroci relativno malo možnosti za rabo jezika izven šolskega okolja, kar ima velik vpliv na pogostost rabe manjšinskega jezika. Poudarek dosedanjih jezikovnih pobud je bil na področjih izobraževanja in javne rabe manjšinskega jezika, zaostaja pa področje načrtovanja jezikovnega

razvoja v zasebnem in prostovoljnem sektorju (Williams 2007). Za čim učinkovitejše načrtovanje in izvajanje jezikovnih politik po Williamsu (2005) navsezadnje ni zanemarljivo odgovoriti tudi na vprašanje, kako lahko partnerstva med centralnimi in lokalnimi javnimi organizacijami ter prostovoljni sektor v prihodnje zagotovijo mobilizacijo družbene energije in okrepijo jezikovno promocijo in izvajanje jezikovnih pravic v praksi.

7. Zaključek

Povečevanje jezikovne raznolikosti zaradi evropskih migracijskih procesov, aktiven proces revitalizacije manjšinskih jezikovnih skupnosti in tudi vse večja jezikovna raznolikost urbanih regij ter večkrat neurejena raba manjšinskih jezikov na področjih javnih storitev v sodobnem času pogojujejo princip oblikovanja jezikovnih politik. V regionalnem okolju Walesa se je uveljavil model, ki temelji na principu enakosti posameznikov in lokalnih območij; upravljanje državnega aparata temelji na višji stopnji izenačenosti in decentralizacije ter predstavlja pluralistični proces, ki vključuje različne družbeno-socialne skupine. Politiko jezikovnega načrtovanja v Walesu oblikujejo v glavnem vladne agencije in krovna jezikovna telesa, ki delujejo v tesnem sodelovanju z regionalno vlado. Politični konsenz in zaveza jezikovne zakonodaje k utrjevanju in spodbujanju širše rabe valižanskega jezika sta vodila v spremenjen odnos javnosti do njegove rabe in dvojezične družbe. Rezultat družbenih jezikovnih pobud je bil tudi oblikovanje ločenega nacionalnega kurikula za izobraževanje v valižanskem jeziku. Zaradi migracijskih in globalizacijskih tokov se valižanska jezikovna skupnost sooča z vse kompleksnejšimi spremembami identitete v lokalnih okoljih, ki postajajo vse bolj večjezična; del naporov za revitalizacijo jezikovne skupnosti je bil uspešen in je prek oblikovanja družbenih in socialnih lokalnih mrež vplival na povečanje števila govorcev valižanskega jezika, na zanimanje za rabo valižanskega jezika s strani negovorcev ter na družbeno mobilizacijo in standard jezikovnih storitev.

Učinek najinovativnejših jezikovnih pobud, ki so se nanašale na zgodnji stik z valižanskim jezikom (pobuda TwF in različni jezikovni tečajji), in promocija izobraževanja v valižanskem jeziku (prek pobud Mudiad Meithrin) sta po Williamsu (2005) povečala zanimanja staršev, ki niso govorniki valižanskega jezika, za vpis otrok v šole s poukom v valižanskem jeziku, saj se poleg povečevanja števila šol in razredov, ki nudijo pouk v valižanskem jeziku, povečuje tudi število otrok, vpisanih v te šole. Spodbudno je tudi, da se je število govorcev v starosti 5–15 let povečalo, prav tako se je povečala raba jezika v novih kontekstih/domenah (Welsh. The Welsh Language in Education in the UK 2014). Kljub povečanemu številu mladih, ki so vpisani v šole s poukom v valižanskem jeziku in v dvojezične šole, ter kljub večji razširjenosti rabe valižanskega jezika v različnih domenah rabe jezika pa še vedno ostaja razlog za skrb. V severnem in zahodnem delu Walesa, ki sta predstavljala tradicionalni govorni okolji valižanskega jezika,

se delež govorcev zmanjšuje. Na zmanjšanje deleža govorcev je med drugim vplivalo razmerje med priselitvami in odselitvami, veliko mladih se je v iskanju zaposlitve odselilo v urbana okolja (Welsh Language Strategy 2012-2017). Postavlja se tudi vprašanje v zvezi z obsegom dejanske rabe valižanskega jezika med mladimi po koncu šolskega obdobja. Za zagotavljanje prihodnje rabe valižanskega jezika tako postaja vse pomembnejše načrtovanje rabe valižanskega jezika v gospodarskem sektorju, pojavlja pa se tudi potreba po poklicnem izobraževanju v tem jeziku (Welsh. *The Welsh Language in Education in the UK* 2014).

Prednostna prihodnja zaveza Walesa je v skladu z aktualno jezikovno strategijo (Welsh Language Strategy 2012-2017) utrditev rabe valižanskega jezika v vsakodnevem življenju. Prednostni cilji se nanašajo na povečanje števila prebivalstva, ki govori in uporablja valižanski jezik v vsakodnevnih situacijah, ustvarjanje novih priložnosti za rabo jezika, utrjevanje jezikovne spretnosti govorcev in položaj valižanskega jezika v Walesu, pa tudi na zagotovitev močnejše zastopanosti valižanskega jezika v sodobnih digitalnih medijih.

Izkušnja nekaterih izbranih jezikovnih pobud v Walesu dokazuje, da miroljubni in vztrajni pritiski za družbene reforme lahko preobrazijo stoletja trajajočo državno diskriminacijo in vodijo v bolj pluralno, demokratično in pozitivno zasnovano civilno družbo (Williams 2013) ter da načrtovanje rabe valižanskega jezika predstavlja laboratorij, ki je oblikoval nekatere dobre prakse, ki so imele pozitiven učinek na odnos do valižanskega jezika, zaradi povečanega zanimanja staršev za izobraževanje v valižanskem jeziku pa tudi na številčnost valižanske jezikovne skupnosti.

Literatura in viri

- Aitchinson, J. W. & Carter, H., 1994. *A Geography of the Welsh Language*. University of Wales Press, Cardiff.
- Brezigar, S., 2001. *Tehnike promocije manjšinskih jezikov: primer valižanščine*. Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- Edwards, V. & Pritchard Newcombe, L., 2005. Language Transmission in the Family in Wales. An Example of Innovative Language Planning. *Language Problems and Planning* 29 (2), 135–150.
- Evropska listina o regionalnih in manjšinskih jezikih*. Council of Europe.
<http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/148>. (27. 9. 2016).
- Hodges, R. S., 2011. Integrative or instrumental incentives? Non-Welsh speaking parents and Welsh-medium education in the Rhymni Valley, South Wales. *Razprave in gradivo, revija za narodnostna vprašanja* 66, 44–63.
- IWA 2016. Wales Factfile.
http://www.iwa.wales/click/wpcontent/uploads/5_Factfile_Language.pdf. (13. 5. 2016).
- Jezikovna strategija za valižanske jezikovne ukrepe*. UK Government. 2011
<http://www.legislation.gov.uk/mwa/2011/1/contents/enacted>. (10. 12. 2016).

- Jones, H., 2012. *A Statistical Overview of the Welsh Language*. Welsh Language Board, Cardiff.
- Jones, H., 2013. *The Welsh Language and the Results of 2011 Census*. CWISERD Conference, Cardiff.
- Klopčič, V., 2006. Evropski pravni standardi manjšinskega varstva, uresničevanje in dileme razvoja. *Razprave in gradivo, revija za narodnostna vprašanja* 50–51, 312–327.
- Kosic, M., Medeot, F. & Vidali, Z. (ur.), 2013. *Sosedje ... prijatelji, ki jih je vredno spoznati. Italijani, Slovenci in Furlani se predstavijo*. SLORI, Societa Filologica Friulana, Unione Italiana, Trst, Videm, Koper.
- Kovačič, B., 2010. *Funkcionalni in normativni vidiki položaja evropskih manjšin*. Doktorsko delo. Univerza v Ljubljani, Oddelek za geografijo Filozofske fakultete, Ljubljana.
- Mentrau Iaith. <http://www.mentrau-iaith.com/>. (12. 12. 2016).
- Mudiad Meithrin - Welsh early years specialists. <http://www.meithrin.cymru/about-us/>. (10. 12. 2016).
- Nacionalni akcijski načrt za dvojezični Wales. Welsh Government. <http://gov.wales/topics/welshlanguage/publications/iaithpawb/?lang=en>. (12. 12. 2016)
- Okvirna konvencija za varstvo narodnih manjšin. Council of Europe. <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documetId=09000016800c10cf>. (27. 9. 2016).
- Resolucija Evropskega parlamenta o jezikovnih in kulturnih manjšinah v Evropski skupnosti. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+PS-TA-2003-0372+0+DOC+XML+V0//EN>. (27. 9. 2016).
- SC4. <http://www.s4c.cymru/en/>. (15. 8. 2016).
- Twf Cymraeg o'r crud. <http://twfcymru.com/?skip=1&lang=en>. (23. 8. 2016).
- Welsh. *The Welsh Language in Education in the UK* (2nd edition). 2014. Mercator-Education, Ljouwert/Leeuwarden.
- Welsh Language Strategy 2012–2017. *A Living Language. A Language for Living*. Welsh Government, Cardiff.
- Williams, C. H., 2000. *Language Revitalization. Policy and Planning in Wales*. University of Wales Press, Cardiff.
- Williams, C. H., 2005. The Role of Para-governmental Institutions in Language Planning. *Supreme Court Law Review* 31, 61–83.
- Williams, C. H., 2007. *Language and Governance*. University of Wales Press, Cardiff.
- Williams, C. H., 2013. *Minority Language Promotion, Protection and Regulation. The Mask of Piety*. Palgrave MacMillan, London.
- Zakon o rasnih odnosi. U.K. Government. 1976. <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1976/74>. (10.12.2016)
- Zakon o reformi izobraževanja. U.K. Government. 1988, c.40. <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1988/40/part/II/chapter/I>. (27. 11. 2016).
- Zakon o valižanskem jeziku. U.K. Government. 1993, c.38. <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1993/38/contents>. (10. 12. 2016).
- Zakon o valižanski vladi. UK Government. 1998. <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/32/contents>. (12. 12. 2016).
- Zupančič, J., 2005. Vloge in pomen narodnih manjšin v čezmejnem sodelovanju. Primer manjšin v Sloveniji in Slovencev v sosednjih državah. *Razprave in gradivo, revija za narodnostna vprašanja* 47, 26–41.

Žagar, M., 2002. Nekateri novejši trendi razvoja varstva manjšin in (posebnih) pravic narodnih in drugih manjšin. V: M. Polzer, L. Kalčina, & M. Žagar (ur.), *Slovenija in evropski standardi varstva narodnih manjšin*. Informacijsko dokumentacijski center Sveta Evrope pri NUK, Inštitut za narodnostna vprašanja, Avstrijski inštitut za vzhodno in jugovzhodno Evropo, Ljubljana, 71–81.

Notes

- ¹ Narodne ali nacionalne manjšine običajno predstavljajo podaljšek naroda, ki živi v sosednji ali drugi državi. Najpogosteje so to obmejne manjšine, katerih večina matičnega naroda živi v sosednji državi (Kosic idr. 2013).
- ² Narodi brez države so narodi, ki so oblikovali idejo o lastni državi, a je iz različnih političnih in družbenih razlogov nimajo (npr. Kurdi ali Katalonci) (Kosic idr. 2013).
- ³ Etnične skupnosti so skupnosti, katerih pripadnike združujeta jezik in kultura, a niso razvili političnih idej o samostojni organiziranosti ali svoji državi (Kosic idr. 2013).
- ⁴ Regionalni jeziki so (evropski) zgodovinski ali avtohtoni jeziki, ki so značilni za omejena območja, govorniki pa nimajo naroda s svojo državo, v kateri je ta jezik državni ali uradni jezik (npr. valižanski jezik v Združenem kraljestvu) (Kosic idr. 2013).
- ⁵ Najsorodnejši je bretonskemu in kornizanskemu keltskemu jeziku, podoben pa je tudi irskemu in škotskemu keltskemu jeziku ter jeziku manx.
- ⁶ Po Kovačičevi (2010) zakonsko podlago predstavlja Zakon o rasnih odnosih (sprejet 1976, spremenjen 2000), v katerem se uporablja izraz rasne skupine; ta izraz vključuje širok razpon opredeljevanja manjšin, mednje pa spadajo naslednje manjšinske skupnosti: Škoti, Irci, Valižani itd.
- ⁷ Pokrajina na jugozahodu Združenega kraljestva, ki obsega območje med Liverpoolom na severu, bristolskim kanalom na jugu in približno upravno mejo iz trinajstega stoletja na vzhodu (Brezigar 2001).
- ⁸ [Http://www.s4c.cymru/en/](http://www.s4c.cymru/en/).
- ⁹ Po Williamsu (2007) decentralizacija britanske vlade predstavlja proces asimetričnih strukturnih sprememb, ki je leta 1998 oblikoval nov statut (Zakon o valižanski vladi) in v Walesu ustanovil dvojezični državni zbor. Ta decentralizacija je med drugim vplivala na spremembo oblik vladanja. Slabost decentraliziranega sistema je, da administracije decentraliziranih območij niso obvezane zagotoviti izvedbe britanskih političnih ciljev, britanska vlada pa nima političnih mehanizmov znotraj posameznih področij, ki bi ji omogočali uskladitev s cilji regionalnih območij.
- ¹⁰ Temeljno jezikovno zakonodajo predstavljajo Zakon o valižanskem jeziku (1993), Zakon o reformi izobraževanja (1988), Zakon o valižanski vladi (1998), jezikovne pobude Mentrau Iaith, Nacionalni akcijski načrt za dvojezični Wales Iaith Pawb (2003), Jezikovna strategija za valižanske jezikovne ukrepe Welsh Language Measures (2011) ter Jezikovna strategija za valižanski jezik A living language (Welsh Language Strategy 2012-2017).
- ¹¹ Posvetovalna demokracija pomeni horizontalno obliko vladanja, ki poudarja posvetovalno načrtovanje regionalnih izobraževalnih programov, programov javne kulture in javnega financiranja, vključuje pa posvetovalne ankete, vladne pobude, spletne programe in skupinske analize ter javna posvetovanja.
- ¹² Odbor za valižanski jezik je predstavljal osrednje enotno jezikovno telo, katerega vloge so bile svetovanje javnim organizacijam, ki pripravljajo jezikovne načrte, določanje prioritet jezikovnega načrtovanja, zasledovanje strateških ciljev, oblikovanje inovativnih tržnih promocijskih kampanj

in pobud za prostovoljni in javni sektor ter oblikovanje mrežnih partnerstev za širitev domen rabe valižanskega jezika.

120

- ¹³ Prednostna jezikovna vprašanja se nanašajo na promocijo rabe manjšinskega jezika, uvedbo jezikovnih standardov rabe jezika za zagotavljanje enakovredne rabe valižanskega in angleškega jezika ter spodbujanje širitve domen za rabo valižanskega jezika.
- ¹⁴ Funkcija jezikovnega komisarja je bila ustanovljena leta 2012 po prenehanju delovanja Odbora za valižanski jezik zaradi težnje vlade po kontroli področja jezikovne politike ter predstavlja glavnega promotorja družbene rabe valižanskega jezika v Walesu in na evropski ravni (Williams 2013).
- ¹⁵ Jones (2012) ocenjuje, da v urbanih okoljih Walesa danes živi okoli 40 odstotkov valižanske jezikovne skupnosti.